

A New York Times megemlékezése A.S. Neill-ről

június 24, 2015

1973. szeptember 24.

A mai napon, a Suffolk megyei Alderburgh-ban, 89 éves korában elhunyt a Summerhill Iskola vezetője, Alexander Sutherland Neill, egy olyan innovatív angol iskola alapítója, ahol a gyerekek a saját igényeik szerint fejlődhetnek.

A gyereken hívó

Neill úgy vélte, hogy a tradicionális iskola erőszakosan, a felnőttek neurotikus képére akarja formálni a gyerekeket. Summerhillben, a Suffolk megyei Leistonban 1924-ben alapított iskolában, a gyerekek önmagukat kormányozzák, és csak akkor látogatják az órákat, ha szeretnék.

„Az a véleményem, hogy a gyerek eredendően bölcs és realista” – írta „Summerhill: a Radical approach to Child Rearing” című 1960-ban megjelent könyvében. „Ha békén hagyjuk minden felnőtt befolyástól, a gyerek addig fog fejlődni, amíg azt a képességei lehetővé teszik.”

Hangsúlyozva a különbséget a szabadság és a szabadosság között, Neill gyakran idézte egy anyukáról szóló történetét, aki váltig állította, hogy elolvasta Neill összes könyvét, és lányát szabad, „neilli gyerekként” nevelte fel. Ez a „neilli gyerek” először hatalmas bakancsában a zongora tetejére ugrott, majd onnan át a heverőre, hogy azt trambulinnak használja. Neill fejét kétkedve csóválva jegyezte meg: „Az emberek úgy tűnik, gyakran nem értik meg, hogy a szabad gyerek nem féktelen gyereket jelent.”

A szakértők által dicsért

Néhány pedagógustársa, bár valószínűleg mélyrehatóbban ismerte írásait, mégis elítélte Neillt. Max Rafferty, a Kaliforniai Iskolai Felügyelet konzervatív munkatársa azt írta a „Summerhill: mellette és ellene” (Summerhill: For and Against) c. kötetben: „Inkább küldeném a gyerekeket egy bordélyházba, mint Summerhillbe.”

Más szakértők azonban, főképpen pszichológusok és szociológusok, ugyanilyen szenvedélyesen támogatták Neillt: az antropológus Ashley Montague a gyereknevelés nagy úttörőjének nevezi Neillt. Henry Miller író kijelenti, hogy Neillnek nincs párja a nyugati világban.

Alexander Sutherland Neill a kelet-skóciai Forfarban született, ahol apja iskolájában tanult – gyenge eredménnyel. Miután évekig segédtanítóként dolgozott – három évig egy általa gyűlölt, szigorúan fegyelmezett iskolában – Neill végül felvételizett az Edinburghi Egyetemre. Itt 1912-ben angol szakon mesterfokozattal végzett.

Nem sokkal ezután igazgatója lett egy kis skót falu iskolájának, ahonnan tizennegyedik évüket betöltve a gyerekek rendszerint háztartási alkalmazottnak vagy mezei munkásnak voltak kénytelenek állni. Itt kezdtek kikristályosodni Neill oktatásról és nevelésről szóló nézetei, amit 21 könyvéből az elsőben, az „Egy iskolamester naplójá”-ban (A Dominie's Log) vetett papírra.

Az első világháborúban Neill a tüzérségnél szolgált, és még a háború vége előtt találkozott Homer Lane-nel, egy olyan kísérleti iskola alapítójával, ahol gyerek-önkormányzat működött. Lane lett Neill első pszichoanalitikusa, és egyúttal bevezette őt a freudi pszichoanalízisbe.

Németországi kezdetek

1921-ben Neill részt vett egy nemzetközi iskola megalapításában, Drezda egyik külvárosában. Innen, már saját iskolájával, Ausztriába költözött, ahol a rendhagyó tanmenet a politikai kormányzat és a helyi közösség ellenállásába ütközött. 1924-ben hazavitte iskoláját: először Anglia déli partjára, majd később Leistonba, Summerhill Iskola néven.

Neill a következő irányadó gondolattal indította az iskolát első feleségével: „Inkább alakítjuk az iskolát a gyerekekhez, mint a gyereket az iskolához”.

Ehhez lemondtak minden fegyelmezésről, minden irányításról, minden erkölcsi nevelésről, minden vallásos nevelésről. Summerhillnek nincs új tanítási módszere – hangsúlyozta, és hozzátette: „Ha egy gyerek meg akar tanulni nagy számokkal osztani, meg fogja tanulni, és teljesen mindegy, hogyan tanítják meg rá.”

„Azok a gyerekek, akik óvodásként jönnek Summerhillbe kezdettől fogva látogatják az órákat – számolt be Neill. „A más iskolákból érkező gyerekek eleinte fogadkoznak, hogy soha nem fogják a gyűlölt tanórákra a lábukat sem betenni.” A tanítás utálatának átlagos lecsengési ideje három hónap – tette hozzá.

Hangsúlyozta, hogy a „félelem hiánya a legjobb dolog, ami egy gyerekkel történhet”. Neill meséli, egyszer felment az emeletre, hogy rászóljon a hatalmas zajjal párnacsatázó gyerekekre, akik nagyon zavarták munkájában. „Amikor felértem, elsuhanó léptek zaja hallatszott, a folyosó üres volt és csendes. Azután csak egy csalódott hang hallatszott: „Ja! Ez csak Neill!” – és a hangos játék folytatódott tovább. „Amikor elmagyaráztam, hogy egy épp könyvet próbálok írni a földszinten, akkor megértést tanúsítottak, és megegyeztünk, hogy abbahagyják a zajongást. Amúgy pedig csak a takarodó-felelős közeledtére rezeltek be... (ők az idősebb korosztályból

kerülnek ki).”

Neill úgy mondja, hogy az a fegyelem, melyet ő támogat nem a hadseregben vagy a börtönben uralkodó, gyűlöleten és félelmen alapuló fegyelemhez hasonlít, hanem ahhoz, amelyik a zenekarokban uralkodik és a szereteten alapul. „Az első hegedűs nem félelmében engedelmeskedik a karmester pálcájának, hanem azért mert szeretné a szimfóniát a lehető legjobban eljátszani, és a karmester is ezt szeretné.”

Neill szerint, Summerhillben végzett legfontosabb munkája az, hogy „csöndben ül és helyesli azokat a dolgokat, amelyeket a gyerekek helytelenít: ezzel segít legyőzni a gyerekekre erőltetett lelkiismeretet, az öngyűlöletét.”

Az iskola nem ismeri az iskolakerülés fogalmát, ritka a honvágy, rendkívül kevés verekedés fordul elő, és nagyon ritka a betegség. Neill azt vallja: „Mi az élet oldalán állunk – mert mi elfogadjuk az emberi test létezését.”

A leistoni koedukált, bentlakásos iskola 45-60 főnyi gyerekekkel működik. Az utóbbi években a többség az Egyesült Államokból érkezett. A gyerekek 5 és 16 év közöttiek. A tanórák és sportfoglalkozások látogatása nem kötelező. A társas viselkedés szabályait és a kihágásokért járó büntetéseket a heti gyűlés határozza meg, ahol minden gyerekeknek és felnőtteknek egy-egy szavazata van.

Szavak, amelyek ártanak

Az iskolai törvénykönyv nem engedékeny szellemben fogalmazódott: Neill nem hitt abban, hogy a gyerekeknek joguk van a többiek jogaiba gázolni, de óvott a moralizáló ítélezés alkalmazásától. Az olyan szavak használata, mint „szófogadatlan”, „szégyenletes” szerinte ártalmasak.

A múlt évben megjelent önéletrajzának címeként egy történet csattanóját választotta, amely az iskola közvetlen, vidám légkörét idézi. „A Neill, Neill Orange Peel” (Neill, Neill,

Narancshéj) egy summerhilli gyerek vicces gúnyolódása az igazgatón, amit Neill örömmel nyugtáz. A New York Times-ban megjelent recenzióban ezt írja Christopher Lehmann-Haupt:

„...a könyv számos pontján felvillannak azok a dolgok, melyek Neillt olyan csodálatos tanárrá tették: a skót józan ész, mely megérti, mi áll az emberi viselkedés háttérében, az éleslátás, mellyel átlátja, mennyi érdektelen dolgot oktatnak az iskolákban, és a szenvedélyes vágy, hogy összekösse az életet a tanulással és az értelmet az érzelmekkel.”

A kritikust leginkább az fogta meg, hogy „Neill harcosan és kimeríthetetlenül küzd azért, hogy a tanárok és a szülők a gyerek oldalán álljanak”. Érvelése mindig türelmes, hibátlanul logikus, ugyanakkor a büntetéssel és az elnyomással szembeni érvei eredetiek és humorosak. Mindig különbséget tesz a szabadság és a szabadosság (féktelenség) között, és rendíthetetlen bátorsággal él meggyőződései mentén.”

Neill első felesége, született Ada Lindesay-Neustatter 1944-ben hunyt el. Neill egy év múlva újra megnősült: felesége Edna May Wood, akitől egy gyereke született, Zoe.

Kapcsolódó cikkek:

- Fóti Péter: Mi a demokratikus nevelés?
- BBC: Summerhill-dráma film
- Summerhill School-ról szóló írások a blogunkon
- Vekerdy Tamás előszava A. S. Neill Summerhill – a pedagógia csendes forradalma c. könyvéhez